

กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Strategies for Preventing Sexual Harassment of Students in Schools under the Secondary Educational Service Area Offices in the Northeast Region of Thailand

วิเชียนศักดิ์ ทิพสิงห์¹ และ วสันิกา ฉลากบาง²

Wichiansak Thipsing¹ and Wannika Chalabang²

Received : 19 มี.ค. 2562

Revised : 26 ก.ย. 2562

Accepted : 27 ก.ย. 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และระยะที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาพหุกรณีโรงเรียนต้นแบบการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา จำนวน 18 คน ใน 3 โรงเรียน ๆ ละ 6 คน ทั้งสองกลุ่มเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา มี 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดและใช้บทลงโทษ อย่างเข้มข้น 2) ด้านการจัดการความรู้แก่นักเรียน 3) ด้านการป้องกันแบบมีส่วนร่วม และ 4) ด้านการสร้างจิตสำนึก และความรับผิดชอบแก่ครู องค์ประกอบของกลยุทธ์มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ และตัวชี้วัด

คำสำคัญ : กลยุทธ์, การคุกคามทางเพศ, การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียน

Abstract

The purpose of this study was to develop the strategies in sexual harassment prevention of students in schools under the secondary educational service area offices in the northeast region of Thailand. The research was divided into 2 phases as follows: phase 1 the development of the research's conceptual framework and phase 2 the strategies development. The target group consisted of 5 experts and 18 key informants in the multi-case studies of sexual harassment prevention in 3 schools, 6 in each school, both groups were chosen by purpose sampling. The research instrument was a semi-structured interview form, using content analysis and data analysis.

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร อีเมล: wichiansak21@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹ Doctoral Student Program in Educational Administration and Development, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Email: wichiansak21@gmail.com

² Assistant Professor, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

The study found that there were 4 strategies of sexual harassment prevention in schools:

- 1) the determination and usage of penalties actively
 - 2) the knowledge management for students
 - 3) the participatory prevention and
 - 4) the creation of awareness and responsibility for teachers.
- The components of the strategies were vision, mission, goal, implementation and indicator.

Keywords : Strategy, Sexual harassment, Sexual harassment prevention of students

บทนำ

ปัจจุบันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาถือว่าเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่ง ที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน การคุกคามทางเพศจัดเป็นการใช้ความรุนแรงประเภทหนึ่ง เพราะเป็นการละเมิดสิทธิของนักเรียนในเรื่องเพศ ไม่ว่าจะเป็นคำพูด สลายตา การไต่ถามที่ รวมไปถึงการบังคับให้มีเพศสัมพันธ์และการข่มขืน ซึ่งนำไปสู่ความสูญเสียแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำดังกล่าว ทั้งการบาดเจ็บทางร่างกายและสภาพจิตใจ ตลอดจนการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข การคุกคามทางเพศมีหลายลักษณะตามเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการพิจารณา การคุกคามทางเพศในสถานศึกษาในงานวิจัยนี้เน้นที่การกระทำของครูอาจารย์ต่อนักเรียน ซึ่งมีทั้งการคุกคามเพื่อแลกกับผลประโยชน์และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ไม่พึงประสงค์ โดยการคุกคามอาจแสดงออกได้ทั้งทางวาจา ท่าทาง และการสัมผัสร่างกาย ปัญหาการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้นแต่มีมาตลอดและไม่เคยถูกหยิบยกขึ้นมาแก้ไขอย่างจริงจัง ทำให้สังคมไทยตกอยู่ในยุคที่เด็กนักเรียนถูกทำร้าย ถูกกระทำทารุณกรรมทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศจากผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า (เจนวิทย์ นวลแสง, ภัทรภรณ์ เกษตรสาระ และอชิรญา ภูพงศกร (2559 : 333) แม้นักเรียนจะได้เรียนรู้วิชาเพศศึกษาแต่แทบไม่มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีการป้องกันตนเองจากการถูกคุกคามทางเพศ โดยเฉพาะนักเรียนหญิง ซึ่งถือว่าเป็นเพศที่อ่อนแอกว่า ทำให้มีโอกาสที่จะถูกคุกคามทางเพศได้มากกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีอัตราเสี่ยงจะตกเป็นเหยื่อของการถูกคุกคามทางเพศมักจะเป็นเด็กเล็กและเด็กที่มีปัญหาครอบครัว เนื่องจากเด็กเล็กไม่สามารถดูแลตัวเองได้ดี และมักจะเชื่อในคำพูดหรือถ้อยคำหวานล่อของผู้ใหญ่ได้ง่าย ส่วนเด็กที่มีปัญหาครอบครัวนั้น ก็ขาดการเอาใจใส่จากพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เลี้ยงดู และมักมีปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว โดยส่วนมากเด็กกลุ่มนี้จะขาดความอบอุ่นทำให้เชื่อคนง่ายเมื่อมีคนอื่นเข้ามาทำดีด้วยหรือเสนอสิ่งของให้ ยิ่งไปกว่านั้นผู้ที่กระทำการคุกคามทางเพศกว่าร้อยละ 80 เป็นบุคคลที่เด็กเหล่านั้นรู้จักและใกล้ชิดด้วย เช่น เพื่อนบ้าน ครู หรือแม้กระทั่งบุคคลในครอบครัว (อนงค์ลักษณ์รัตนา โพธิ์ชัย, 2552 : 2)

การคุกคามทางเพศ หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่ส่อไปในทางเพศที่เป็นการบังคับ ใช้อำนาจที่ไม่พึงปรารถนา ด้วยวาจา ข้อความ ท่าทาง แสดงด้วยเสียง รูปภาพ เอกสารข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือสิ่งของลามกอนาจารเกี่ยวกับเพศ หรือการกระทำอย่างอื่นในทำนองเดียวกัน ทำให้ผู้ที่ถูกคุกคามได้รับความเดือดร้อน รำคาญ หรืออับอาย รวมทั้งรู้สึกถูกละเมิดและไม่มีความปลอดภัยทางเพศ

จากสถานการณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปัญหาเด็กถูกคุกคามทางเพศเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีมาตรการทางกฎหมาย ลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างรุนแรงก็ตาม แต่เหตุการณ์ดังกล่าวยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นข่าวที่สร้างความสะเทือนใจต่อผู้คนในสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ การคุกคามทางเพศเป็นความรุนแรงที่ไม่ได้เกิดขึ้นกับเด็กเล็กเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นกับวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 13-19 ปี ซึ่งส่วนมากกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา และจากการติดตามข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ คนในวัยนี้ไม่ใช่เฉพาะนักเรียนหญิงที่ถูกคุกคามทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ แต่สถานการณ์ที่ผ่านมาปรากฏว่านักเรียนชายในวัยนี้จำนวนไม่น้อยก็ตกเป็นผู้เสียหายจากการถูกคุกคามทางเพศ โดยเฉพาะการคุกคามทางเพศจากบุคคลในสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นความรุนแรงรูปแบบหนึ่ง เป็นภัยใกล้ตัวที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และเป็นทวีปภพการณ์อย่างกว้างขวาง

ทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ เพราะเกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่บ่มเพาะและถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ซึ่งสังคมไว้วางใจว่าควรเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัยสูง และปกป้องลูกหลานของประชาชนได้ (สิริลักษณ์ บัญชาศักดิ์, 2552 : 3)

ในปัจจุบันเราได้รับทราบข้อมูลจากสื่อหลาย ๆ ทาง ว่ายังมีผู้กระทำการคุกคามทางเพศเด็กในความปกครองอยู่เรื่อย ๆ รวมทั้งการถูกคุกคามทางเพศของนักเรียนจากข้าราชการครูที่เป็นผู้ดูแล โดยอาศัยโอกาสจากการที่ผู้ปกครองและนักเรียนไว้วางใจว่าเป็นครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550 : 1) ได้เปิดเผยสถิตินักเรียนที่ถูกคุกคามทางเพศในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2549 - มีนาคม 2550 พบว่ามี 66 ราย โดยเป็นการกระทำจากผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียนจำนวน 7 ราย ส่วนที่เหลืออีก 59 ราย เป็นการกระทำจากบุคคลในครอบครัวและคนที่รู้จัก และสถิติการคุกคามทางเพศนักเรียนในปี พ.ศ. 2556 - 2560 จากศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน (สุริยา ช้องเสนาะ, 2561 : 2) ได้สรุปไว้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 สถิติการคุกคามทางเพศเด็กนักเรียนระหว่างปี 2556-2560

การถูกคุกคามทางเพศ	พ.ศ. 2556	พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2558	พ.ศ. 2559	พ.ศ. 2560
เด็กกับเด็ก	100	93	28	12	10
ครู/บุคลากรทางการศึกษากับเด็ก	21	7	5	12	8
บุคคลอื่นกับเด็ก	194	54	36	20	33
บุคคลในครอบครัวกับเด็ก	-	-	38	22	17
อื่น ๆ	4	13	-	-	-
รวม	319	167	107	66	68

จากตาราง 1 สถิติการคุกคามทางเพศเด็กนักเรียนระหว่างปี พ.ศ. 2556-2560 จากศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีเด็กนักเรียนที่ถูกครู/บุคลากรทางการศึกษาคูคามทางเพศ รวมจำนวน 53 ราย ดังนี้ พ.ศ. 2556 จำนวน 21 ราย พ.ศ. 2557 จำนวน 7 ราย พ.ศ. 2558 จำนวน 5 ราย พ.ศ. 2559 จำนวน 12 ราย และ พ.ศ. 2560 จำนวน 8 ราย แต่สถิติเด็กนักเรียนที่ถูกคุกคามทางเพศกับความเป็นจริงอาจจะแตกต่างกัน จากการเสวนานักวิชาการ เรื่อง “ปัญหาหรือต้นเหตุ : ธรรมชาติกับเรื่องเพศในโรงเรียนไทย” (ไทยโพสต์, 2561 : 8) แสดงให้เห็นว่า จำนวนนักเรียนที่ถูกคุกคามทางเพศมีมากกว่านี้ และเด็กที่เจอสถานการณ์ส่วนใหญ่ไม่สามารถหันไปพึ่งพาใครได้ ไม่ว่าจะเป็นครูหรือภาครัฐเอง ทำให้ยอดนักเรียนที่ถูกคุกคามทางเพศเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการซ้ำเติมจากสังคม ส่งผลให้ผู้ที่ถูกคุกคามไม่กล้าออกมาเปิดเผยความจริงเพราะอับอาย รวมทั้งความกลัวผู้คุกคามทางเพศที่มีอำนาจสูงกว่า และความรู้สึกไม่ได้รับความยุติธรรม ขณะเดียวกันเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้น คณะผู้บริหารของครุศึกษาก็ให้มีการตั้งคณะกรรมการสอบสวน ซึ่งเป็นข้าราชการด้วยกัน ขณะที่ผู้เสียหายไม่ได้มีส่วนร่วมในการสอบสวน แต่กลับถูกให้เก็บเรื่องไว้อย่างเงียบ ๆ และไม่มีท่าทีว่าจะแก้ปัญหาหรือทำให้ข้อเท็จจริงปรากฏขึ้นอย่างจริงจัง ดังนั้นการคุกคามทางเพศนักเรียนจึงถือเป็นปัญหาสำคัญที่สังคมจะต้องช่วยกันหาวิธีช่วยเหลือ รวมถึงการหามาตรการป้องกันอย่างเร่งด่วน การคุกคามทางเพศในสถานศึกษามีลักษณะที่ครูใช้อำนาจความเป็นครูกับศิษย์ที่เป็นผู้น้อยให้อินยอมหรือปกปิดเรื่องราว อาศัยความไว้นื้อเชื่อใจและความไร้เดียงสาของเด็กเป็นโอกาสในการเข้าถึงและเกิดการคุกคามทางเพศขึ้น แม้จะดูเหมือนว่ามีลักษณะแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกันมากกว่า แต่ที่จริงแล้วก็เป็นการใช้อำนาจของความเป็นครูอาจารย์แสวงประโยชน์ทางเพศจากนักเรียน ถึงแม้ว่าจะมีข้อกำหนดด้านจริยธรรมทางเพศของครูใน พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 94 หมวด 6 ว่าด้วยวินัย

และการรักษาวินัย ระบุว่า “ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่กระทำการล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้เรียนหรือนักศึกษา ไม่ว่าจะอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของตนหรือไม่ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง” (สารสนเทศสุขภาพไทย, 2555 : 1) และประมวลกฎหมายอาญามาตรา 285 ระบุว่า “ถ้าการกระทำผิดตามมาตรา 276 มาตรา 277 ทวิ มาตรา 277 ตร มาตรา 278 มาตรา 279 มาตรา 280 มาตรา 282 หรือมาตรา 283 เป็นการกระทำแก่ผู้สืบสันดาน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุม ตามหน้าที่ราชการ ผู้กระทำต้องระวางโทษหนักตามที่ระบุไว้ในมาตรานั้น ๆ หนึ่งในสาม” (สุริยา ช้องเสนาะ, 2561 : 6) เห็นได้ว่า มีการระบุไว้เพียงว่าต้องไม่กระทำการอันเป็นการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ ลวนลาม แทะโลม หรือกระทำการใด อันไม่เหมาะสมทางเพศต่อผู้เรียน ข้าราชการอื่นหรือบุคคลที่มาติดต่อราชการเท่านั้น

เบญจพร ปัญญา และดวงแข รักไทย (2550 : 6) กล่าวว่า ผลกระทบที่เกิดจากการคุกคามทางเพศในเด็ก นอกจากผลกระทบทางร่างกาย เช่น การอักเสบในช่องคลอดแล้วยังส่งผลกระทบทางจิตใจ ซึ่งในระยะแรกเด็กจะมีอาการ หวาดกลัว ตกใจง่าย เียบ ซึม นอนไม่หลับ ฝันร้าย ส่วนในระยะยาวจะทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ มีปัญหา การปรับตัว ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและพัฒนาการทางจิตใจ เช่น สูญเสียความไว้วางใจขั้นพื้นฐานต่อบุคคลอื่น และสังคมรอบข้าง สร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นได้ยาก ขาดทักษะทางสังคม มีปัญหาในการแสดงความรักความผูกพัน กับผู้อื่น ความนับถือตนเองเสียไป รวมทั้งความรู้สึกผิดและความละอายในใจจะนำไปสู่อาการซึมเศร้า บางรายอาจรุนแรง ถึงกับพยายามฆ่าตัวตาย หรือบางคนอาจหนีออกจากบ้านแล้วหันมาใช้ยาเสพติด และในบางกรณีอาจเกิดบุคลิกภาพแปรปรวน มีพฤติกรรมทางเพศที่ผิดปกติ โดยมีพฤติกรรมสำส่อนทางเพศ หรือกลายเป็นคนเก็บกด ผลดังกล่าวแม้จะมากหรือน้อยก็ล้วนแต่ เป็นผลเสียต่อเด็กที่ถูกกระทำทั้งสิ้น โดยเฉพาะผลกระทบด้านจิตใจซึ่งทำให้เด็กมีสภาพจิตใจและบุคลิกภาพที่ผิดปกติ อันจะเป็น อุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตของเด็ก นอกจากนี้ ดวงพร เพชรคง (ม.ป.ป. : 3-4), กุลญาณินทร์ ศรีดาชาติ (2554 : 35-38), พรวิภา วิทยารักษ์ (2554 : 47), Boland (2002 : 16), Anita and Dorothy (2003, : 118-119), และ Dziech et al. (2008 : 23) กล่าวถึง ผลกระทบที่เกิดกับเด็กที่ถูกคุกคามทางเพศไว้สอดคล้องกันว่า ความรุนแรงนั้นจะมากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับบุคลิกของเด็ก และประเภทของการถูกกระทำ ดังนี้ 1) กรณีที่ไม่รุนแรง เช่น การให้เด็กดูอวัยวะเพศ ไซคำพูดลามก แทะโลม อาจมีผลให้เด็กมีปัญหาด้านอารมณ์ และจิตใจชั่วคราว ใจสั่น หัวใจวาย รุสีกผิด กระวนกระวาย กลัวถูกรังเกียจ ระแวงผู้ใหญ่และคนแปลกหน้า สนใจเรื่องเพศผิดปกติ หรือชอบจับคำอวัยวะเพศของผู้อื่น 2) กรณีที่รุนแรง หากผู้ล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กเป็นผู้ปกครอง หรือญาติใกล้ชิด หรือเมื่อเด็กถูกกระทำโดยวิธีรุนแรง อาจมีผลต่อเด็กด้านต่าง ๆ ดังนี้ 2.1) ด้านร่างกาย เด็กผู้ที่ถูกคุกคามทางเพศ ร่างกายมักจะได้รับความกระทบกระเทือน และเกิดอาการบาดเจ็บที่ไม่รุนแรง ถึงขั้นรุนแรงมากจากการใช้กำลังขู่เชิญ โดยเฉพาะผู้ถูกคุกคามที่เป็นเด็ก บางรายมีร่างกายที่บอบช้ำเนื่องจากการถูกทำร้าย บางรายอาจจะติดเชื้อจากบาดแผล ปัญหาโรคติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ บางรายอาจถูกทำร้ายอย่างรุนแรงจนเสียชีวิต หรือการตั้งครรภ์ 2.2) ด้านอารมณ์ เด็กจะสะท้อนจิตใจจนเป็นเหตุให้ฝนราย ซึมเศร้า กังวล กริตรอง หรือพยายามทำร้ายตัวเองหรือฆ่าตัวตาย หวาดกลัวผู้ล่วงละเมิดทางเพศ หรือผู้ที่มักจะมีลักษณะคล้ายผู้ล่วงละเมิด หรือบางกรณีก็อาจคลอเคลียกับบุคคลดังกล่าวนี้มากผิดปกติ 2.3) ด้านพฤติกรรม บุคคลที่ภายหลังจากการถูกล่วงละเมิดทางเพศ อาจส่งผลให้มีพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่เปลี่ยนแปลงไป โดยอาจมีการเรียนที่แย่ลง บางคนอาจหนีจากโรงเรียน หนีออกจากบ้าน หรือประชดชีวิตด้วยการหันมาใช้สารเสพติด ขาดบริการ ทางเพศ ถ้าหากเกิดการถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือการทารุณทางเพศเป็นประจำ หรือเป็นระยะเวลานานในวัยเด็ก ทั้งนี้จากการ ศึกษาพบว่า เมื่อโตขึ้นพฤติกรรมทางเพศอาจผิดปกติไปด้วย อาจมีแนวโน้มจะเป็นอาชญากร และก่ออาชญากรรมทางเพศได้ บางคนอาจกลายเป็นคนที่ลักษณะยั่ววน มีพฤติกรรมที่สำส่อนทางเพศหรืออาจกลายเป็นคนที่เก็บกด ซึ่งเกิดปัญหาต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม กล่าวได้ว่า ผลกระทบที่เกิดจากการถูกคุกคามทางเพศของนักเรียนประกอบด้วยปัญหาทางการศึกษา ปัญหาทางจิตใจ และมีพฤติกรรมที่หลีกเลี่ยงจากกลุ่มคน แม้ว่าจะมีประสบการณ์การคุกคามทางเพศที่มีความรุนแรง แตกต่างกัน นักเรียนที่ถูกคุกคามทางเพศอย่างรุนแรงจะมีแนวโน้มได้รับผลกระทบหลายประการ และส่งผลให้เกิดการคิด

ฆ่าตัวตายในที่สุด ส่วนนักเรียนที่ถูกคุกคามทางเพศที่ไม่รุนแรง ส่วนใหญ่จะมีพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงเพื่อป้องกันการถูกคุกคามทางเพศซ้ำ

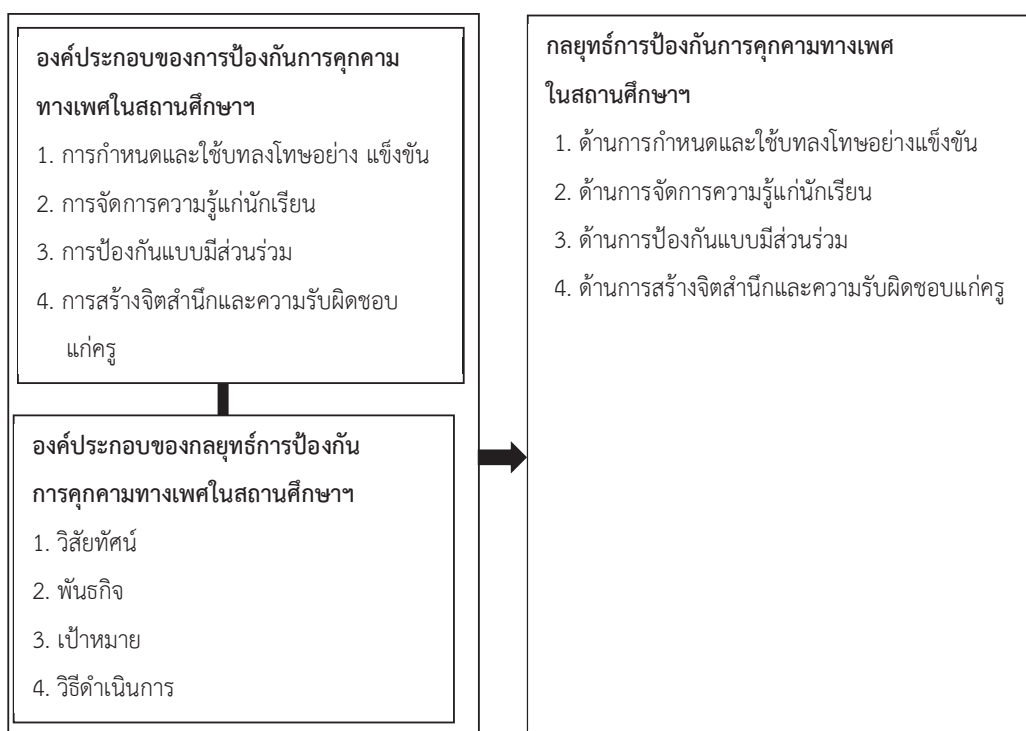
จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ถ้าสามารถป้องกันการคุกคามทางเพศ โดยเฉพาะต่อนักเรียนได้แล้วจะทำให้นักเรียนรอดพ้นจากการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข การป้องกันปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทุกสถานศึกษาต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาการคุกคามทางเพศ โดยเสริมสร้างวัฒนธรรมไม่ยอมรับความรุนแรงทางเพศทุกรูปแบบ ร่วมสร้างมุมมองใหม่ต่อผู้ถูกระทำ ความรุนแรงทางเพศ ไม่ตีตรา และต้องสร้างเสริมพลังอำนาจให้ผู้ถูกระทำสามารถก้าวผ่านปัญหาไปได้ ขณะเดียวกันก็ต้องสร้างเสริมความเข้าใจทุกระดับถึงสาเหตุและแนวทางการป้องกันตัวเองจากการถูกคุกคามทางเพศ ตลอดจนมีการวางแผนเพื่อกำหนดกลยุทธ์และวิธีดำเนินการที่เหมาะสม กลยุทธ์ในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาที่ได้ถือว่าเป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่เน้นการปฏิบัติที่เป็นไปได้ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายใช้ประกอบการตัดสินใจในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาทุกระดับต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนากลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กรอบแนวคิด

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ไว้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และระยะที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์ รายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) องค์ประกอบของการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา มี 4 ด้าน ประกอบด้วย 1.1) ด้านการกำหนดและใช้บทลงโทษอย่างเข้มข้น 1.2) ด้านการจัดการความรู้แก่นักเรียน 1.3) ด้านการป้องกันแบบมีส่วนร่วม และ 1.4) ด้านการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบแก่ครู และ 2) องค์ประกอบของกลยุทธ์ ประกอบด้วย 2.1) วิสัยทัศน์ 2.2) พันธกิจ 2.3) เป้าหมาย 2.4) วิธีดำเนินการ และ 2.5) ตัวชี้วัด

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

2.1 กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยการสัมภาษณ์เพื่อให้ข้อมูลในประเด็น ดังนี้ 1) ประเภของการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 2) สถานการณ์/สภาพการณ์ที่นำไปสู่การคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 3) ลักษณะของนักเรียนที่มักจะเป็นเหยื่อของการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 4) บุคลากรในโรงเรียนและบทบาทในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา และ 5) สิ่งที่นักเรียนควรปฏิบัติเพื่อป้องกันตัวเองจากการถูกคุกคามทางเพศ ประกอบด้วย 1) อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา มีวุฒิปริญญาเอกทางด้านสังคมสงเคราะห์ จำนวน 1 คน 2) นักสังคมสงเคราะห์หรือผู้ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการเด็ก จำนวน 2 คน และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีวิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน

2.2 กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาพหุกรณีโรงเรียนต้นแบบการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา โดยการให้สัมภาษณ์ในประเด็น ดังนี้ 1) ประเภของการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 2) สถานการณ์/สภาพการณ์ที่นำไปสู่การคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 3) ลักษณะของนักเรียนที่มักจะเป็นเหยื่อของการคุกคามทางเพศ 4) บุคลากรในโรงเรียนและบทบาทในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา และ 5) สิ่งที่นักเรียนควรปฏิบัติเพื่อป้องกันตัวเองจากการถูกคุกคามทางเพศ จำนวน 18 คน ใน 3 โรงเรียน ๆ ละ 6 คน ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน 2) รองผู้อำนวยการโรงเรียนกลุ่มงานกิจการนักเรียน หรือหัวหน้างานปกครอง จำนวน 1 คน 3) ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา จำนวน 2 คน และ 4) ตัวแทนนักเรียน จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview form) เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยประเด็นในการสัมภาษณ์มีดังนี้ 1) ประเภของการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 2) สถานการณ์/สภาพการณ์ที่นำไปสู่การคุกคามทางเพศในสถานศึกษา 3) ลักษณะของนักเรียนที่มักจะเป็นเหยื่อของการคุกคามทางเพศ 4) บุคลากรในโรงเรียนและบทบาทในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา และ 5) สิ่งที่นักเรียนควรปฏิบัติเพื่อป้องกันตัวเองจากการถูกคุกคามทางเพศ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์โดยพัฒนาข้อคำถามจากรายละเอียด

เนื้อหา ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาพหุกรณีโรงเรียนต้นแบบการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ประสานผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ให้ข้อมูลเพื่อสอบถามความสมัครใจและเต็มใจในการให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย 2) ขออนุญาตจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ให้ข้อมูลเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ 3) ส่งแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ให้ข้อมูลทราบล่วงหน้า 4) สัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่นัดหมาย โดยจดบันทึก บันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียงถ่ายภาพ และรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง 5) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียงมาถอดคำพูดแล้วพิมพ์เป็นเอกสาร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และจัดหมวดหมู่ตามประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำผลที่ได้มาประกอบการจัดทำร่างกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา แล้วจัดประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert group meeting) จำนวน 9 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของกลยุทธ์ต่อไป

สรุปผล

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา มี 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดและใช้บทลงโทษอย่างเข้มข้น 2) ด้านการจัดการความรู้แก่นักเรียน 3) ด้านการป้องกันแบบมีส่วนร่วม และ 4) ด้านการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบแก่ครู องค์ประกอบของกลยุทธ์ มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ และตัวชี้วัด เพื่อให้เกิดการผสมผสานระหว่างองค์ประกอบของการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา และองค์ประกอบของกลยุทธ์ฯ รวมทั้งสนองตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในเรื่องนี้ได้เหมาะสม ผู้วิจัยจึงอธิบายกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ดังนี้ วิสัยทัศน์ของกลยุทธ์ฯ คือ นักเรียนทุกคนต้องได้รับการส่งเสริมและดูแลให้เป็นคนดีมีคุณภาพ

กลยุทธ์ที่ 1 ด้านการกำหนดและใช้บทลงโทษอย่างเข้มข้น มีพันธกิจซึ่งระบุขอบเขตการดำเนินงาน ว่าส่งเสริมสนับสนุนการเพิ่มหรือใช้บทลงโทษครูที่กระทำการคุกคามทางเพศนักเรียนในสถานศึกษา และเป้าหมายของกลยุทธ์นี้มุ่งเน้นให้สถานศึกษาทุกแห่งกำหนดขอบเขต ทิศทาง ปรับและใช้หลักสูตรการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพและบริบทของตนเอง มีการลงโทษและเพิ่มโทษครูที่ประพฤติผิดทางเพศกับนักเรียนอย่างจริงจัง มีการดำเนินการโดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ และการบริหารงานที่ชัดเจน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างความตระหนักรู้ เข้าใจ ยอมรับและใช้กระบวนการบริหารเชิงบูรณาการในองค์กรการศึกษา และสามารถวัดผลการดำเนินงานได้จากตัวชี้วัดของการปฏิบัติในองค์กรการศึกษา ดังนี้ 1) ครูที่กระทำความผิดทางเพศในสถานศึกษาอย่างร้ายแรงต้องได้รับบทลงโทษสถานหนัก และให้ดำเนินการตามกระบวนการของกฎหมายอาญาทันที 2) ในกรณีที่ครูกระทำความผิดทางเพศไม่ร้ายแรง ผู้บังคับบัญชาต้องดำเนินการทางวินัยและลงโทษการกระทำนั้นอย่างจริงจัง 3) หลักในการ

พิจารณากำหนดโทษต้องคำนึงถึง 3.1) หลักนิติธรรม 3.2) หลักโนธรรม 3.3) หลักความเป็นธรรม และ 3.4) นโยบายของทางราชการ อย่างเท่าเทียมกันทุกครั้งในทุกปีการศึกษา โดยไม่มุ่งเน้นไปที่หลักใดหลักหนึ่ง

กลยุทธ์ที่ 2 ด้านการจัดการความรู้แก่นักเรียน มีพันธกิจซึ่งระบุขอบเขตการดำเนินงาน ว่าสร้างความรู้ความเข้าใจในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาแก่นักเรียน และเป้าหมายของกลยุทธ์นี้มุ่งเน้นให้นักเรียนทุกคนได้รับการจัดการความรู้ในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาตามขั้นตอนอย่างเหมาะสม รวมถึงมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในบริเวณอาคาร สถานที่ต่าง ๆ ให้มีความปลอดภัย นักเรียนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ สอดคล้องกับหลักการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา มีการดำเนินการโดยส่งเสริมสนับสนุนการให้ความรู้ในการป้องกันตัวเองจากการถูกคุกคามทางเพศที่ถูกต้องแก่นักเรียน โดยมีระบบการทำงาน วางแผนงาน และแนวทางในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาอย่างครอบคลุมและทั่วถึง และสามารถวัดผลการดำเนินงานได้จากตัวชี้วัดของการปฏิบัติในองค์กรการศึกษา ดังนี้ 1) ครูทุกคนต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ สะสมความรู้เกี่ยวกับทักษะการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบอยู่เสมอ 2) ครูทุกคนต้องมีบทบาทในการจัดการความรู้เรื่องการป้องกันการคุกคามทางเพศต่อนักเรียนในสถานศึกษา หรือในชั้นเรียนร่วมกับนักเรียน อย่างน้อย 1 ครั้ง/สัปดาห์ 3) ครูทุกคนมีกลไกการแนะแนวที่ดี ในการป้องกันการคุกคามทางเพศต่อนักเรียนในสถานศึกษา 1 ครั้ง/สัปดาห์ ในคาบโฮมรูม

กลยุทธ์ที่ 3 ด้านการป้องกันแบบมีส่วนร่วม มีพันธกิจซึ่งระบุขอบเขตการดำเนินงาน ว่าส่งเสริม สนับสนุนหน่วยงานองค์กรภาครัฐ เอกชน ทีมสหวิชาชีพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และครอบครัว ให้ร่วมป้องกันการคุกคามทางเพศนักเรียนในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และเป้าหมายของกลยุทธ์นี้มุ่งเน้นให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติและมาตรการการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา มีการดำเนินการโดยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ เอกชน ทีมสหวิชาชีพ ครอบครัว ฯลฯ ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาอย่างเหมาะสม และสามารถวัดผลการดำเนินงานได้จากตัวชี้วัดของการปฏิบัติในองค์กรการศึกษา ดังนี้ 1) ผู้บริหารและครูทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา 2) บุคลากรในสถานศึกษาทุกคนร่วมกันดำเนินการตามโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ ครบถ้วน และต่อเนื่องภาคเรียนละ 1 ครั้ง 3) บุคลากรในสถานศึกษาร่วมบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก เช่น ตำรวจ ทหาร ทีมสหวิชาชีพ เจ้าหน้าที่ปกครอง ในการดูแล พิทักษ์ ปกป้อง และคุ้มครองนักเรียนไม่ให้ถูกคุกคามทางเพศตลอดปีการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 4 ด้านการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบแก่ครู มีพันธกิจซึ่งระบุขอบเขตการดำเนินงาน ว่าพัฒนาศักยภาพครู และผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการทำงานด้านการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา และเป้าหมายของกลยุทธ์นี้มุ่งเน้นให้สถานศึกษาทุกแห่งมีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูรับผิดชอบในแต่ละมาตรการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนอย่างชัดเจน มีการดำเนินการโดยส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีการนำผลการประเมินผลการปฏิบัติงานมาใช้ปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และสามารถวัดผลการดำเนินงานได้จากตัวชี้วัดของการปฏิบัติในองค์กรการศึกษา ดังนี้ 1) ครูทุกคนต้องมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการให้การศึกษา มีการแทรกทักษะการป้องกันตัวให้นักเรียนกรณีถูกคุกคามทางเพศอย่างน้อย 1 ครั้ง/สัปดาห์ 2) ครูทุกคนต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่พึ่งของนักเรียนอบรม/ซักถามปัญหาต่าง ๆ จากนักเรียนนอกชั่วโมงเรียน อย่างน้อย 1 ครั้ง/สัปดาห์ 3) ครูทุกคนต้องมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียนรู้จักนำทักษะมาใช้ป้องกันตัวเอง จากการถูกคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

จากที่กล่าวมาข้างต้น กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้มาจากการสังเคราะห์ข้อค้นพบที่สำคัญจากการศึกษาเอกสาร

และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาพหุกรณีสถานศึกษาต้นแบบระบบช่วยเหลือนักเรียนด้านการป้องกันการคุกคามทางเพศ ผู้วิจัยนำมาจัดทำร่างข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อควมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ และตัวชี้วัด ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ ภายในปี 2565 นักเรียนทุกคนต้องได้รับการส่งเสริมและดูแลให้เป็นคนดีมีคุณภาพ 2) พันธกิจ ประกอบด้วย 2.1) ส่งเสริม สนับสนุนการเพิ่มหรือใช้บทลงโทษครูที่กระทำการคุกคามทางเพศนักเรียนในสถานศึกษา 2.2) สร้างความรู้ความเข้าใจในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาแก่นักเรียน 2.3) ส่งเสริม สนับสนุนหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ เอกชน ทีมสหวิชาชีพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และครอบครัว ให้ร่วมป้องกันการคุกคามทางเพศนักเรียนในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ 2.4) พัฒนาศักยภาพครู และผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการทำงานด้านการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา 3. เป้าหมาย ประกอบด้วย 3.1) สถานศึกษาทุกแห่งกำหนดขอบเขต ทิศทาง ปรับและใช้หลักสูตรการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพและบริบทของตัวเอง มีการลงโทษและเพิ่มโทษครูที่ประพฤติผิดทางเพศกับนักเรียนอย่างจริงจัง 3.2) นักเรียนทุกคนได้รับการจัดการความรู้ในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาตามขั้นตอนอย่างเหมาะสม รวมถึงมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในบริเวณอาคาร สถานที่ต่าง ๆ ให้มีความปลอดภัย นักเรียนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ สอดคล้องกับหลักการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา 3.3) ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติและมาตรการการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา 3.4) สถานศึกษาทุกแห่งมีการมอบหมายหน้าที่ให้ครูรับผิดชอบในแต่ละมาตรการการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนอย่างชัดเจน 4) วิธีดำเนินการ ประกอบด้วย 4.1) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ และการบริหารงานที่ชัดเจน เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างความตระหนักรู้ เข้าใจ ยอมรับและใช้กระบวนการบริหารเชิงบูรณาการในองค์กรการศึกษา 4.2) ให้ความรู้ในการป้องกันตัวเองจากการถูกคุกคามทางเพศที่ถูกต้องแก่นักเรียน โดยมีระบบการทำงาน วางแผนงาน และแนวทางในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาอย่างครอบคลุมและทั่วถึง 4.3) ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ เอกชน ทีมสหวิชาชีพ ครอบครัว ฯลฯ ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาอย่างเหมาะสม 4.4) ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีการนำผลการประเมินผลการปฏิบัติงานมาใช้ปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง 5) ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 5.1) ครูที่กระทำความผิดทางเพศในสถานศึกษาอย่างร้ายแรงต้องได้รับบทลงโทษสถานหนัก และให้ดำเนินการตามกระบวนการของกฎหมายอาญาทันที 5.2) ในกรณีที่ครูกระทำความผิดทางเพศไม่ร้ายแรง ผู้บังคับบัญชาต้องดำเนินการทางวินัยและลงโทษการกระทำความผิดอย่างจริงจัง 5.3) หลักในการพิจารณากำหนดโทษต้องคำนึงถึง (1) หลักนิติธรรม (2) หลักโมรธรรม (3) หลักความเป็นธรรม และ (4) นโยบายของทางราชการ อย่างเท่าเทียมกันทุกครั้งในทุกปีการศึกษา โดยไม่มุ่งเน้นไปที่หลักใดหลักหนึ่ง 5.4) ครูทุกคนต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ สละสมความรู้เกี่ยวกับทักษะการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบอยู่เสมอ 5.5) ครูทุกคนต้องมีบทบาทในการจัดการความรู้เรื่องการป้องกันการคุกคามทางเพศต่อนักเรียนในสถานศึกษา หรือในชั้นเรียนร่วมกับนักเรียน อย่างน้อย 1 ครั้ง/สัปดาห์ 5.6) ครูทุกคนมีกลไกการแนะแนวที่ดีในการป้องกันการคุกคามทางเพศต่อนักเรียนในสถานศึกษา 1 ครั้ง/สัปดาห์ ในคาบโฮมรูม 5.7) ผู้บริหารและครูทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา 5.8) บุคลากรในสถานศึกษาทุกคนร่วมกันดำเนินการตามโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบครบถ้วน และต่อเนื่องภาคเรียนละ 1 ครั้ง 5.9) บุคลากรในสถานศึกษาร่วมบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก เช่น ตำรวจ ทหาร ทีมสหวิชาชีพ เจ้าหน้าที่ปกครอง ในการดูแล พิทักษ์ ปกป้อง และคุ้มครองนักเรียนไม่ให้ถูกคุกคามทางเพศ ตลอดปีการศึกษา 5.10) ครูทุกคนต้องมิจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการให้การศึกษา มีการแทรกทักษะการป้องกันตัวให้นักเรียนกรณีถูกคุกคามทางเพศอย่างน้อย 1 ครั้ง/สัปดาห์ 5.11) ครูทุกคนต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่พึ่งของนักเรียน อบรม/ซักถาม

ปัญหาต่าง ๆ จากนักเรียนนอกชั่วโมงเรียน อย่างน้อย 1 ครั้ง/สัปดาห์ 5.12) ครูทุกคนต้องมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียนรู้จักนำทักษะมาใช้อย่างถูกต้องจากการถูกคุกคามทางเพศในสถานศึกษา ปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยเสนอผลการอภิปรายการวิจัย ดังนี้

1. กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา มี 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดและใช้บทลงโทษอย่างเข้มข้น 2) ด้านการจัดการความรู้แก่นักเรียน 3) ด้านการป้องกันแบบมีส่วนร่วม และ 4) ด้านการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบแก่ครู สอดคล้องกับ กิ่งดาว ศรีวรรณท์ และคณะ (2546 : 34-36), อัมพร ชำรงลักษณ์ (2552 : 36-55), เดชนันต์ คุณ (2555 : 108-110), สุริยา พ้องเสนาะ, 2561 : 3-6, Balick (2010 : 16-22), และ Hill (2011 : 28-32) ที่กล่าวถึงกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดและใช้บทลงโทษอย่างเข้มข้น เป็นการกำหนดและใช้บทลงโทษแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับการคุกคามทางเพศ ในสถานศึกษา เป็นการใช้กฎหมายเพื่อให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษายำเกรงและยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงตน รักษาชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีของตนเองและองค์กร โดยต้องไม่ละเมิดหลักสำคัญทางศีลธรรม ศาสนา และประเพณี ตลอดจนไม่กระทำการใดอันอาจเป็นการเสื่อมเสียและไม่ไว้วางใจให้เกิดแก่องค์กรหรือราชการ 2) ด้านการจัดการความรู้แก่นักเรียน ต้องเกิดจากการผสมผสานการทำงานของบุคลากรภายในสถานศึกษา กล่าวคือ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และมุ่งมั่นที่จะพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้นำแห่งการเรียนรู้ พัฒนา และเอื้ออำนวยให้บุคลากรภายในสถานศึกษาพัฒนากระบวนการจัดการความรู้การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาไปพร้อมกันด้วย นอกจากนี้กระบวนการในการจัดการและให้ความรู้แก่นักเรียนต้องมีขั้นตอนดำเนินงานอย่างเหมาะสม บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษามีความเข้าใจและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษาต้องมีคุณภาพรองรับการจัดการความรู้และการให้ความรู้ได้อย่างเหมาะสม และเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนได้ใช้ระบบสารสนเทศอย่างทั่วถึง เพื่อการให้ความรู้แก่นักเรียนมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน 3) ด้านการป้องกันแบบมีส่วนร่วม เป็นแนวปฏิบัติของผู้บริหารและครูในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักในเรื่องเพศแก่นักเรียน โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในสถานศึกษาจะต้องร่วมมือกับผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ มูลนิธิ ทีมสหวิชาชีพ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการป้องกัน ช่วยสอดส่อง สังเกตว่ามีเหตุการณ์อะไรบ้างที่สื่อแว่วว่าอาจจะมี การคุกคามทางเพศขึ้นในสถานศึกษา รวมทั้งการร่วมกันสร้างกลไกการป้องกันเด็กนักเรียนจากการถูกคุกคามทางเพศ และ 4) ด้านการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบแก่ครู การมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบสำหรับความเป็นครูนั้น เป็นสิ่งที่ครูทุกคนควรพึงมีติดตัวอยู่ตลอดเวลา การตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของครูในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา ครูและบุคลากรในสถานศึกษาทุกคนควรร่วมกันปฏิบัติด้วยความจริงใจ มีความรับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งการใช้หลักธรรม หลักจรรยาบรรณวิชาชีพครู เพื่อการปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมกับภาพลักษณ์ของความเป็นครูที่ดี

2. กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าหมาย 4) วิธีดำเนินการ และ 5) ตัวชี้วัด ทั้ง 5 องค์ประกอบนี้มีความเกี่ยวข้องกับการทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ในปัจจุบันมักเป็นการทำงานอย่างมีกลยุทธ์เพราะกลยุทธ์ หมายถึง แนวทางการดำเนินงานให้บรรลุเป้าประสงค์ขององค์กรที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมตามบริบทขององค์กร สอดคล้องกับ วิโรจน์ สารรัตน์ (2543 : 44), ประชุม รอดประเสริฐ (2547 : 22) และเรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2551 : 103-104) ได้กล่าวถึงความสำคัญ

ของกลยุทธ์กับการบริหารว่า กลยุทธ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องมือบังคับทิศทางในการบริหารองค์กร และเป็นข้อมูล ที่ผู้บริหารพิจารณาใช้เพื่อการตัดสินใจและสั่งการ ดังนั้น กลยุทธ์จึงมีความสำคัญต่อการบริหารเพราะ 1) กลยุทธ์จะช่วยทำให้ ผู้บริหารทราบว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร และใช้ปัจจัยชนิดใดบ้าง นอกจากนี้กลยุทธ์จะช่วยให้ผู้บริหารปฏิบัติงานต่าง ๆ อย่างมี ความมั่นใจ เพราะกลยุทธ์เป็นทั้งแผนงาน เครื่องชี้ทิศทาง และหลักประกันที่ผู้บริหารทุกระดับชั้นจะต้องยึดถือ 2) กลยุทธ์จะช่วย ให้บุคลากรทุกระดับชั้นในองค์กร ได้เข้าถึงภารกิจของหน่วยงานที่ตนเองสังกัด รวมทั้งวิธีการปฏิบัติภารกิจให้ประสบผลสำเร็จ และกลยุทธ์ยังช่วยให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปได้อย่างขึ้น 3) กลยุทธ์ก่อให้เกิดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการบริหารงานทุกชนิด การบริหารงานโดยมีเป้าหมายจะทำให้ประหยัดทั้งการเงิน เวลา และบุคลากร รวมถึงพลังความสามารถหรือศักยภาพของบุคลากรในองค์กรด้วย นอกจากนี้ยังทำให้การทำงานของบุคลากร เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน 4) กลยุทธ์ที่ดีจะช่วยสนับสนุน ส่งเสริม การใช้อำนาจของผู้บริหารให้เป็นไปโดยถูกต้อง มีเหตุผล และมีความยุติธรรม อันจะนำมาซึ่งความเชื่อถือ ความจงรักภักดี และความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา และ 5) กลยุทธ์จะช่วยให้เกิดการพัฒนาทางด้านการบริหาร เพราะกลยุทธ์ จะพัฒนาผู้บริหารงานหรือผู้ใช้ให้มีความสามารถในการแปลความ และสามารถทำให้กลยุทธ์เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ นอกจากนี้กลยุทธ์ จะพัฒนาผู้บริหารให้รู้จักคิดทำกลยุทธ์ขึ้น แทนที่จะคิดปฏิบัติตามกลยุทธ์แต่เพียงอย่างเดียว

กล่าวได้ว่า กลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ละกลยุทธ์มีอาจทำได้โดยกลุ่มบุคคลหนึ่งบุคคลใด องค์กรหนึ่งองค์กรใด หรือระดับหนึ่งระดับใดเท่านั้น แต่ควรเป็นการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายในสังคมที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องแตกต่างกันไปตามบทบาท ของตน ดังนี้ 1) ผู้ปกครอง มีส่วนสำคัญในการช่วยป้องกันการคุกคามทางเพศโดยสนับสนุนให้เด็กพูดคุยเกี่ยวกับการใช้ชีวิต ในโรงเรียน รวมทั้งดูแลสภาพทางร่างกายและจิตใจที่เด็กได้รับ สร้างความไว้วางใจให้เด็กกล้าที่จะเล่าเรื่องราวต่าง ๆ กับผู้ปกครอง และผู้ปกครองควรเป็นตัวอย่างโดยการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม 2) ครูและเจ้าหน้าที่ของโรงเรียน มีบทบาทในการป้องกันการ คุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาโดยการสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศเชื่อมกับ สิทธิมนุษยชน หรือหน่วยงานอื่น ๆ และใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ เชื่อมโยงกับเรื่องนี้ รวมทั้งควรมีการรวบรวมแหล่งข้อมูลสำหรับ นักเรียนที่อาจประสบกับการคุกคามทางเพศ เช่น บทความ เว็บไซต์ และสายด่วน ทำรายการและแหล่งข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ ในชั้นเรียนหรือสำนักงาน นอกจากนี้การสร้างสภาพแวดล้อมที่น่าไว้วางใจในชั้นเรียน สำนักงาน ห้อง หรือมุมต่าง ๆ ในโรงเรียน เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการป้องกันการคุกคามทางเพศ หรือนักเรียนจำเป็นต้องรู้จักบุคคลที่สามารถปรึกษาเกี่ยวกับการคุกคาม ทางเพศได้ 3) ผู้บริหารและคณะกรรมการโรงเรียน สามารถป้องกันการคุกคามทางเพศได้โดยกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการคุกคาม ทางเพศที่มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และเข้าถึงได้ มีการเปิดเผยนโยบายในสถานที่ที่เข้าถึงได้ในโรงเรียน และพิมพ์ลงในคู่มือ นักเรียน รวมทั้งควรมีการสนทนา การฝึกอบรม และการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับนโยบายในการวางแผนและการลงโทษ สำหรับการคุกคามทางเพศในโรงเรียน ทั้งนี้ควรมีการจัดอย่างแพร่หลายและเหมาะสมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน 4) องค์กรและหน่วยงานอื่น ๆ เช่น องค์กรต่อต้านการค้ามนุษย์และทารุณกรรมเด็ก มูลนิธิพิทักษ์สิทธิเด็ก สำนักหรือหน่วยงาน ด้านกฎหมาย ทีมสหวิชาชีพ กระทรวงศึกษาธิการ หรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ฯลฯ ควรจัดโครงการ ฝึกทักษะต่าง ๆ เกี่ยวกับการป้องกันการคุกคามทางเพศให้แก่เด็กและเยาวชน รวมถึงมีการพัฒนาโครงการให้ความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา บทบาททางเพศ ภัยทางเพศ และการป้องกันตนเองจากสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการถูกคุกคามทางเพศ และควรพัฒนาโครงการดังกล่าวสู่กลุ่มนักเรียนทุกระดับ เพื่อให้เด็กนักเรียนมีแนวทางในการปฏิบัติตนที่เหมาะสม และมีพฤติกรรม การป้องกันการคุกคามทางเพศได้ก่อนเข้าสู่วัยรุ่น นอกจากนี้ต้องมีกฎหมายและบทลงโทษเกี่ยวกับความผิดทางเพศในสถานศึกษา อย่างชัดเจน โดยบทลงโทษในกฎหมายนั้นคือผลร้ายที่ผู้กระทำผิดต้องได้รับ เนื่องจากกระทำการที่กฎหมายที่ใช้ขณะนั้น บัญญัติว่าเป็นความผิด และผลร้ายที่ผู้กระทำผิดได้รับ คือ โทษที่กฎหมายกำหนดไว้ การลงโทษต้องเป็นการก่อให้เกิดความทุกข์ ทรมานแก่บุคคลผู้ฝ่าฝืนกฎหมายและต้องกระทำโดยรัฐเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 คณะผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษาจะต้องร่วมมือกับผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ มูลนิธิ ทีมสหวิชาชีพ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการป้องกันการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษา ควรศึกษาและทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับหลักการปฏิบัติในแต่ละกลยุทธ์เพื่อที่จะนำไปใช้ในการป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาได้อย่างถูกต้อง

1.2 ควรมีการกระจายและจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังการคุกคามทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาจากส่วนกลาง มาสู่เครือข่ายและโรงเรียนตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากการถูกคุกคามทางเพศครั้งต่อไป ควรศึกษากับกลุ่มที่เคยมีประสบการณ์การถูกคุกคามทางเพศ (กรณีได้รับอนุญาต) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง และชัดเจนตรงตามเป้าหมายที่ต้องการศึกษา เพื่อนำไปสู่การหากลยุทธ์ซึ่งเป็นมาตรการป้องกันและแนวทางการแก้ไขมิให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวกับเหยื่อรายใหม่อีก

2.2 ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหรือพัฒนา เพื่อนำกลยุทธ์การป้องกันการคุกคามทางเพศในสถานศึกษาที่ได้ไปสู่การปฏิบัติจริงในทุกสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กิ่งดาว ศรีวรรณ และคณะ. (2546). การสำรวจทางระบาดวิทยาสุขภาพจิตของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กุลญาณินทร์ ศรีดาชาติ. (2554). การเลือกแปดรับข่าวสารเรื่องเพศศึกษาผ่านสื่อมวลชน สื่อบุคคลของนักเรียนมัธยมต้น ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเพศศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจนวิทย์ นวลแสง, ภัทรารักษ์ เกษตรสาระ และอชิรญา ภู่งศกร. (2559). ความรับผิดชอบและการเยียวยาผู้เสียหายจากการคุกคามทางเพศ ศึกษากรณีประเทศไทย สหพันธ์รัฐเออร์มนี และเครือรัฐออสเตรเลีย. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 8(2), 325-368.
- ดวงพร เพชรคง. (ม.ป.ป.). การล่วงละเมิดทางเพศ : บทความใช้เพื่อการนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา รายการเจตนารมณ์กฎหมาย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- เดชอนันต์ คุณ. (2555). มาตรการลงโทษทางวินัยเกี่ยวกับการคุกคามทางเพศของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- เบญจพร ปัญญา และดวงแข รักไทย. (2550). การทารุณทางเพศในเด็ก: รายงานผู้ป่วย 16 ราย. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, (7)3, 138-163.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2547). การบริหารโครงการ. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- พรวิภา วิภาณราชย์. (2554). การคุกคามทางเพศต่อสตรีในที่ทำงาน. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2551). การนำนโยบายไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- ไทยโพสต์. (2561). ล่วงละเมิดทางเพศสถานศึกษาเป็นข่าวแค่ 5%. กรุงเทพฯ: หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ จำกัด.
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2543). กระบวนการนโยบายทางการศึกษา จากกระบวนการเมืองสู่ระบบราชการ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางพัฒนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์.

- สารสนเทศสุขภาพไทย. (2555). 6 ภัยทางเพศในสถานศึกษาถึงเวลาต้องแก้ไขอย่างเป็นระบบ. สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2561, จาก http://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2009/thai2009_17.pdf
- สิริลักษณ์ บัญชาศักดิ์. (2552). การประยุกต์ใช้โปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความตั้งใจที่จะมีพฤติกรรมทางเพศที่เหมาะสม ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการระบบสุขภาพ. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุริยา ช้องเสนาะ. (2561). เด็กนักเรียนกับการถูกล่วงละเมิดทางเพศ. วารสาร *Hot Issue*, 8(1), 1-8.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). การล่วงละเมิดทางเพศนักเรียน. ที่ ศธ 04001/106/2550.
- อนงค์ลักษณ์รัตน โพธิ์ชัย. (2552). ความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาในเขตอำเภอฟาน จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- อัมพร อารังลักษณ์. (2552). รายงานวิจัย เรื่อง การคุกคามทางเพศในโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Anita, R. and Dorothy, L. (2003). *Childhood Sexual Abuse, Disorder Eating, Alexithymia, and General Distress: A Mediation Model*. University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Balick, D. (2010). *Harassment Free Hallways: How to Stop Sexual Harassment in School*. Washington D.C.: American Association of University Women Educational Foundation.
- Boland, M. L. (2002). *Sexual Harassment: Your Guide to Legal Action*. Naperville, Illinois: Sphinx Publishing.
- Dziech, B. et al. (2008). *Sexual Harassment on Campus*. Chicago Illinois: University of Illinois Press.
- Hill, C. (2011). *Crossing the Line: Sexual Harassment at School*. Washington, DC: AAUW.